

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om social- och hälsovårdsenheter som bistår vid utredning av misstänkta brott som gäller barn

Inledning

Regeringen föreslår att det ska stiftas en lag om social- och hälsovårdsenheter som ska bistå vid utredning av misstänkta brott som gäller barn. Samtidigt föreslås också att lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn ska upphävas. Den föreslagna lagen baserar sig på samma grundlösningar som den lag som föreslås bli upphävd, men i förslaget beaktas även behoven att uppdatera och precisera bestämmelserna och att se till att de stämmer överens med den internationella utvecklingen i fråga om barnvänlig rättspraxis. Målet är att trygga barnets bästa till exempel genom att stärka det mångprofessionella samarbetet.

I den föreslagna lagen föreskrivs om särskilda enheter inom social- och hälsovården som ska bistå vid förundersökningsmyndigheters, åklagares och domstolars utredningar av brott som gäller barn och vid domstolars utredningar av särskilt krävande vårdnadstvister. I praktiken ska verksamheten skötas av de rättspsykologiska och rättspsykiatriska enheterna för unga, som redan nu är sådana forskningsenheter som avses i den lag som ska upphävas.

Tillämpningsområdet för den föreslagna lagen är bredare än den lag som upphävs: lagen ska till exempel tillämpas också på andra brott än sexual- och misshandelsbrott, och vissa av enheternas uppgifter utvidgas till att gälla även barn som misstänks för brott eller som behöver höras som vittne till ett brott.

Precis som nu ska enheterna bistå polisen vid hörande av barn och planering av hörande. En ny uppgift som föreslås för enheterna i lagen är att enheterna ska göra en sammanställning av de uppgifter om varje barn som är väsentliga med tanke på bedömningen av vilka åtgärder som ska vidtas vid förundersökningen och hur brådskande åtgärderna är. Lagen ska också innehålla bestämmelser om mångprofessionella expertgrupper som ska få behandla den information som enheterna sammanställt, till exempel för att utreda vilka myndighetsåtgärder som kan främja barnets intressen bäst. Enheternas uppgifter utökas dessutom så att de till exempel också ska ge psykosocialt stöd i initialskedet till både barnet och barnets vårdnadshavare och erbjuda utbildning och rådgivning till de övriga instanser som arbetar med barnet.

Enheterna ska också vid särskilt krävande vårdnadstvister på begäran av domstolarna utreda hur barnet upplever de omständigheter som är av betydelse vid bedömningen av de

arrangemang som gäller barnets vårdnad och boende och umgängesrätten. I och med den här uppgiften utvidgas enheternas verksamhet till att gälla också sådana fall där det inte nödvändigtvis finns några brottsmisstankar.

Kostnaderna för verksamheten ska ersättas med statens medel. Uppgifterna med utbetalningen av ersättning ska dock överföras från Tillstånds- och tillsynsverket till Institutet för hälsa och välfärd, som också ska sköta den nationella styrningen av den föreslagna verksamheten.

Regeringspropositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2027.

Lagen avses träda i kraft vid ingången av 2027.

Bakgrund

Hälso- och sjukvårdstjänsterna i anknytning till utredningar av sexual- eller misshandelsbrott mot barn är en del av förundersökningen av brott, där syftet är att med hjälp av de medicinska och andra bevis som fås genom hörandet av barnet och på andra sätt utreda om det misstänkta brottet har skett. Som stöd för undersökningen av brottsmisstanken behövs en så tillförlitlig redogörelse som möjligt från barnet, och detta förutsätter specialkompetens som beaktar barnets ålder, utvecklingsnivå, psykiska utveckling och barnets bästa. Även om polisen får specialutbildning i undersökning av brott som gäller barn, kan det också behövas barn- och ungdomspsykiatrisk och psykologisk expertis vid hörandet av barnet. Behovet av specialkompetens framhävs bland annat i fall som gäller barn under skolåldern eller barn som har försenad utveckling.

Finlands första rättspsykologiska och rättspsykiatriska enhet för barn och unga (nedan OiPsy-enhet) inledde sin verksamhet vid Tammerfors universitetssjukhus år 2001. Staten beviljade en särskild finansiering för inledandet av verksamheten. På den tiden gjordes undersökningar vid misstanke om brott som gällde barn också på andra sjukhus och på barn- och familjerådgivningarna. Undersökningarna inleddes på begäran av polisen eller utifrån remiss från hälso- och sjukvården, och vid misstanke om våldsbrott också på begäran av socialvården. Efter att verksamheten på OiPsy-enheterna hade inletts konstaterades det att det finns ett behov att på nationell nivå förenhetliga och klargöra hälso- och sjukvårdens uppgifter i samband med förundersökning av våldsbrott som gäller barn, och därför stiftades lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn (1009/2008, nedan seri-lagen).

Tyngdpunkten i seri-lagen ligger på undersökningen av barnet och på hur kostnaderna för undersökningarna ersätts med statens medel. Under de senaste tio åren har dock mycket förändrats i och med den internationella utvecklingen av utredningarna av brott som gäller barn (t.ex. Barnahus-modellen och kvalitetsstandarderna) och genom Barnahus-projekten och övriga projekt inom den nationella utvecklingen av den verksamhet som avses i seri-lagen. Det som visat sig vara centralt för att trygga barnets bästa under straffprocessen är att det mångprofessionella samarbetet mellan de olika myndigheterna och myndigheternas informationsutbyte fungerar bra.

Regeringspropositionen baserar sig på det mål i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering som gäller att säkerställa att utredningarna av sexuella övergrepp

mot barn är förenliga med barnets bästa och man kan erbjuda mångprofessionellt stöd i samarbete mellan myndigheter för barnen.

Målsättningar

Syftet med propositionen är att uppdatera den lagstiftning som gäller social- och hälsovårdens bistånd vid utredning av misstänkta brott som gäller barn och att förenhetliga detta bistånd så att det bättre motsvarar de europeiska kvalitetsstandarder som gäller Barnhus-verksamheten. Syftet är dessutom att etablera det arbete som gjorts inom det nationella Barnhus-projektet, och i synnerhet att integrera det mångprofessionella samarbetet i OiPsy-enheternas verksamhet. Regeringspropositionen baserar sig på det mål i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering som gäller att säkerställa att utredningarna av sexuella övergrepp mot barn är förenliga med barnets bästa och att man vid utredningarna kan erbjuda mångprofessionellt stöd i samarbete mellan myndigheter.

Med beaktande av det som sägs ovan är propositionens mer övergripande mål att barnets bästa ska tryggas vid straffprocessen till exempel genom att sörja för att utredningarna av misstankor om brott som gäller barn sker på lika villkor i hela landet och att det yrkesfolk som arbetar med barn ska ha bättre kompetens när det gäller att känna igen och ingripa i våld mot barn. Målet är också att barnets egen upplevelse av de omständigheter som gäller vårdnad, boende och umgängesrätt ska kunna utredas bättre i samband med särskilt krävande vårdnadstvister.

Svarsanvisningar för mottagare

Vem som helst kan lämna ett utlåtande.

Vänligen lämna utlåtandet i första hand genom att svara på begäran om utlåtande via tjänsten Utlåtande.fi på webben. Anvisningar för att använda och registrera sig i tjänsten finns på webbplatsen Utlåtande.fi under fliken Anvisningar > Bruksanvisningar (användarstöd: [lausuntopalvelu.om\(at\)gov.fi](mailto:lausuntopalvelu.om(at)gov.fi)). Ministerierna ska dessutom föra in det utlåtande som de lämnat in via Utlåtande.fi i ärendehanteringssystemet VAHVA under ärende VN/35688/2024.

Om det inte är möjligt att använda tjänsten Utlåtande.fi kan utlåtandet sändas per e-post till ministeriets registratorskontor på adressen kirjaamo.stm@gov.fi eller per post till adressen PB 33, 00023 Statsrådet. I de utlåtanden som lämnas in till registratorskontoret ber vi er ange ärendenumret VN/35688/2024. Dessutom ber vi att de utlåtanden som lämnas in till registratorskontoret skickas till exempel som bilaga till e-posten i Word- eller PDF-format så att utlåtandehandlingen inte innehåller onödiga personuppgifter, såsom privatpersoners e-postadresser.

Alla utlåtanden är i regel offentliga i enlighet med lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999). Utlåtandena publiceras på projektets offentliga projektsida i projektportalen (valtioneuvosto.fi/sv/projekt, ärendenummer VN/35688/2024). Ett utlåtande som lämnats in av en privatperson publiceras dock i projektportalen endast om personen skriftligen begär det till exempel i samband med sitt utlåtande eller i ett foljebrev till utlåtandet.

Alla utlåtanden som lämnats via Utlåtande.fi, också utlåtanden från privatpersoner, är automatiskt tillgängliga för alla i tjänsten Utlåtande.fi. De utlåtanden som lämnats in till registratorskontoret publicerar ministeriet inte i Utlåtande.fi.

Utlåtandena ska inte innehålla onödiga personuppgifter. Även om ett utlåtande som en privatperson lämnat in till registratorskontoret inte publiceras på webben, kan alla ta del av det vid ministeriet i enlighet med lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Tidtabell

Vi ber er lämna in ert utlåtande senast måndagen den 15 december 2025.

Beredare

Marjo Malja, socialråd, tfn +358 295 163 581, [marjo.malja\(at\)gov.fi](mailto:marjo.malja(at)gov.fi)
Laura Terho, regeringsråd, tfn +358 295 163 550, [laura.terho\(at\)gov.fi](mailto:laura.terho(at)gov.fi)

Bilagor:

[Luonnos - Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköistä.pdf](#)

[Utkast - Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om social- och hälsovårdsenheter som bistår vid utredning av misstänkta brott som gäller barn.pdf](#)

Sändlista:

Ahvenanmaan maakunnan hallitus
Ensi- ja turvakotien liitto r.y.
Etelä-Karjalan hyvinvointialue
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
Etelä-Savon hyvinvointialue
Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Itä-Suomen aluehallintovirasto
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue
Kainuun hyvinvointialue
Kanta-Hämeen hyvinvointialue
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
Keski-Suomen hyvinvointialue
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
Kymenlaakson hyvinvointialue
Lapin aluehallintovirasto
Lapin hyvinvointialue
Lapsiasiavaltuutettu
Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian yksikkö (OYS)
Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrinen tutkimusyksikkö (KYS)

Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrinen tutkimusyksikkö (TYKS)
Lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikkö (HUS)
Lasten oikeuspsykiatrian yksikkö (TAYS)
Lastensuojelun Keskusliitto ry
Lounais-Suomen aluehallintovirasto
Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Oikeusministeriö
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Opetushallitus
Pelastakaa Lapset ry
Pirkanmaan hyvinvointialue
Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Savon hyvinvointialue
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Poliisihallitus
Päijät-Hämeen hyvinvointialue
Rajavartiolaitos
Rikosuhripäivystys
Satakunnan hyvinvointialue
Sisäministeriö
Suojellaan Lapsia ry
Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
Suomen Lääkäriliitto - Finlands Läkarförbund ry
Suomen Psykiatriyhdistys - Psykiaterföreningen i Finland ry
Suomen Psykologiliitto ry
Talentia ry
Tehy ry
Terveystieteiden tutkimuskeskus
Tuomioistuinvirasto
Ulkoministeriö
Valtakunnansyyttäjän toimisto
Valtiovarainministeriö
Valvira
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Lausunnonantajan lausunto

Lagens rubrik

1 § Tillämpningsområde

2 § Enhetens uppgifter

3 § Mångprofessionell expertgrupp

4 § Rätt att få och att ge uppgifter

5 § Krav som gäller enhetens personal samt lokaler och utrustning

6 § Arbetshandledning

7 § Ansvar för ordnande av tjänster

8 § Avtal och ersättning för kostnader

9 § Betalning av ersättning

10 § Styrning, utbildning och samarbete

11 § Ikraftträdande

Bedömningar av propositionens konsekvenser

Eventuella övriga kommentarer om utkastet till propositionen:

Puumalainen Taneli
Sosiaali- ja terveysministeriö

Terho Laura
Sosiaali- ja terveysministeriö